

Миграционен опит и нагласи

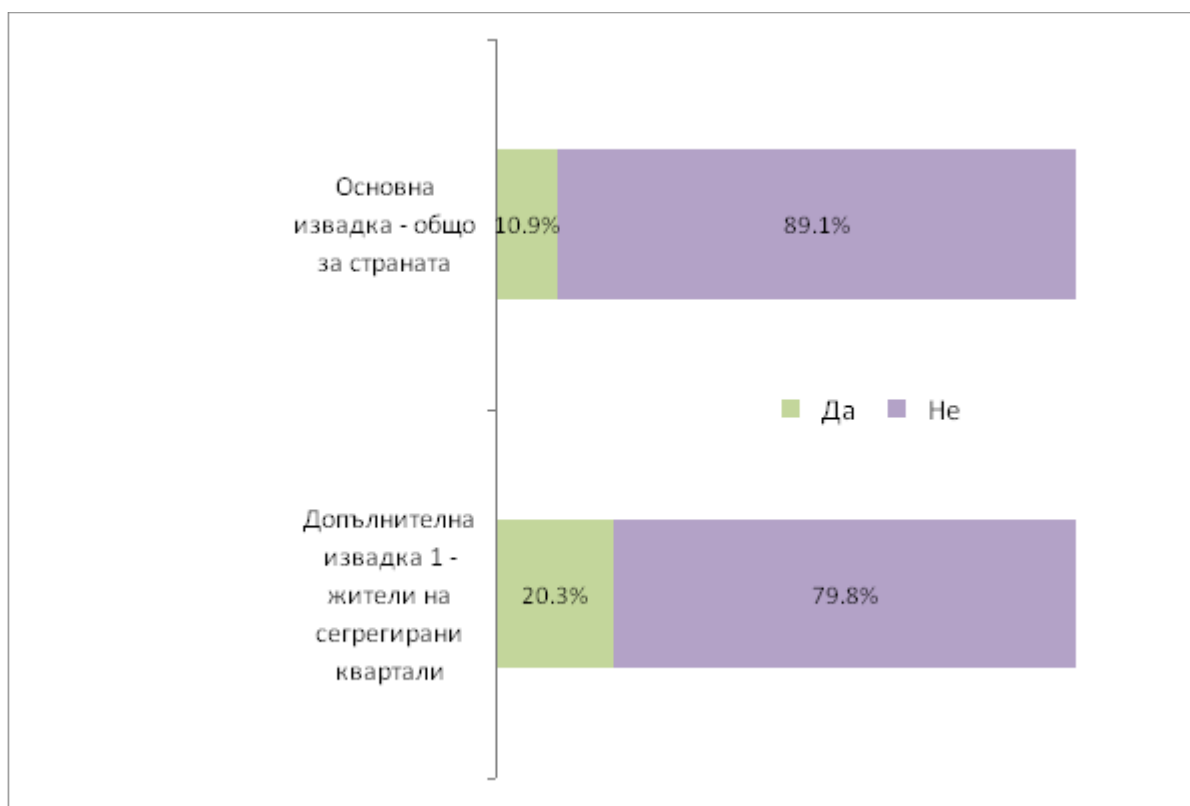
Изследването на миграционните нагласи показва, че малка част от българите имат конкретни планове да заминат извън страната за повече от три месеца. Все пак, на фона на високата безработица, дълго продължаващата криза, ниския жизнен стандарт и непрекъснато поскъпващия живот, хората са склонни да променят местоживеенето си, за да търсят работа и по-добра реализация.

Драгомира Белчева

Национално представително проучване на миграционните нагласи и опит, проведено от Институт "Отворено общество" – София през месец юни 2011г., сочи, че по-голямата част от населението на 15 и повече години в страната не е променяло местоживеенето си през целия си живот. 57,4% от анкетираните заявяват, че живеят в едно и също населено място откакто са се родили, а едва около 1% са сменили мястото, в което живеят преди по-малко от година. За сравнение, според представително проучване за жителите на сегрегирани квартали, проведено по същото време, те са значително по-уседнали, като 72% не са се местили никъде през целия си живот.

Както може да се очаква, най-големи са миграционните вълни от селата и малките населени места – около 70% от сменялите местоживеенето си са напуснали точно такива малки населени места, докато тръгналите си от София са едва 7,9%. Основните причини за промяна на мястото на живеене се оказва сантиментална, а не практична – около 38% от анкетираните посочват брак или развод, а 15% - придружаване на близък от семейството. В същото време смяната на работа е била водещо основание за 14%. Разбираемо, жените, заявили, че живеят в едно и също населено място, откакто са родени, са значително по-малко (52,7%) от мъжете (62,9%). Този извод е в пряка връзка с най-често споменаваната причина за преместване (брак или развод).

Един от всеки десет от анкетираните (10,9%) има конкретни планове да напусне дома си и да се преместят в друго населено място, като съвсем логично, при по-младите (до 30 години) този дял е значително по-висок (29,9%), а при най-възрастните (над 60 години) спада до 4,4%.

Фиг.1 Имате ли конкретни планове да се преместите да живеете в друго място или да заминете за ПОВЕЧЕ от 3 месеца през следващата ЕДНА година?

Чужбина се явява "пътеводна звезда" за най-много от възнамеряващите да напуснат населеното място, в което живеят в момента (50%), а най-малко желана дестинация за преместване са селата (4,6%). Изненадващо, София се нарежда на предпоследно място по привлекателност, като едва 13,8% посочват столицата като евентуално място за нов живот. В сравнение с основната извадка, населението на сегрегирани квартали изглежда по-склонно да напусне настоящия си дом – 20,3% заявяват намерение да се преместят, а от тях делът на желаещите да се преместят в чужбина е значително по-голям от средното за страната: 74% от анкетираните имат намерение да напуснат България. По-задълбочен анализ на данните от основната извадка показва, че мъжете са по-склонни да напуснат България (61,8%) в сравнение с жените (37,7%), че самоопределилите се като роми са категорично по-готови да се преместят в чужбина (83%) в сравнение с представителите на другите етнически групи и че образованието оказва влияние върху склонността към емиграция. Най-вероятният емигрант в крайна сметка се оказва мъж, от ромски произход с основно или по-ниско образование в трудоспособна възраст.

Какви са основните причини, подтикващи хората да сменят местоживеенето си? На първо място отново излиза трудовата заетост – 55,4% от хората планират да се преместят на ново място, за да търсят или защото са намерили работа, 15,4% искат да се съберат със семейството си, а 7,7%

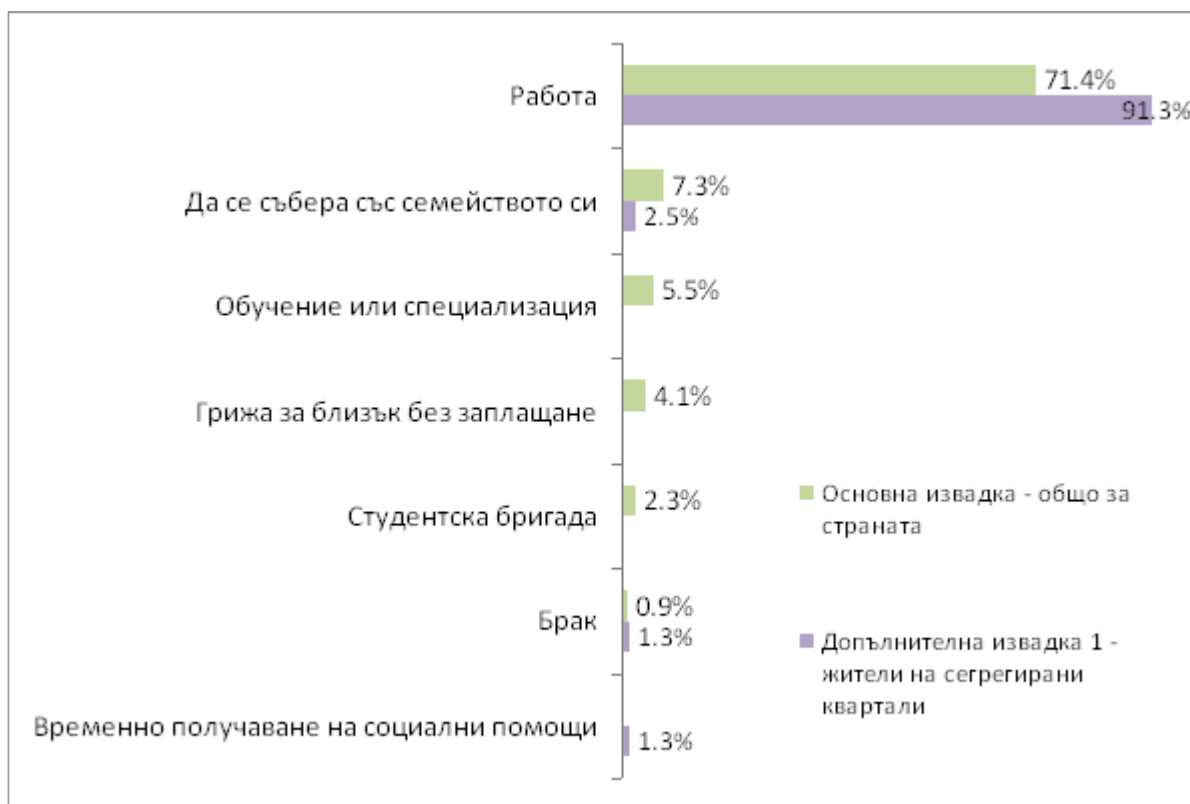
планират обучение или специализация. За населението на сегрегирани квартали, при което безработицата е значително по-висока от средната за страната (68,3% не са работили нищо през последните 4 седмици) ¹, търсенето на работа е още по-важен стимул за напускане на дома – 64,2% се надяват да намерят работа, а 17,3% вече са намерили такава. За потенциалните заминаващи извън България, аргументите да напуснат родината са отново същите, но важат с още по-голяма сила ².

Каква е основната причина да искате да заминете - в чужбина?		
	Основна извадка - общо за страната	Жители на сегрегирани квартали
За да търся работа	56,9%	66,7%
Намерих си работа	18,5%	21,7%
Да се събера със семейството си	9,2%	6,7%
Обучение или специализация	4,6%	,0%
Грижа за близък без заплащане	4,6%	,0%
Временно получаване на социални помощи	1,5%	3,3%

Желаещите да напуснат България с цел работа търсят главно ниско квалифицирана и сезонна заетост в сферата на строителството, селското стопанство и услугите. Същевременно има значителен дял (29,2%), търсеци каквато и да е работа. Този извод пряко кореспондира и с факта, че желаещите да заминат в чужбина са най-вече сред хората с основно и по-ниско образование и логично те търсят временна или сезонна заетост, която не изисква специални умения или квалификация. Страните от Западна Европа са най-предпочитаните дестинации за желаещите да заминат. Тъжно е, че както са склонни да работят всякаква работа, хората са склонни и да заминат където и да е (7,7%), стига да има работа и да могат да припечелват достатъчно. Забелязва се и разлика в предпочитанията на основната група и в тези на жителите на сегрегирани квартали: Великобритания, Испания и Германия са най-популярни сред първите, докато при вторите нагласите клонят към Гърция, Италия и Германия.

Къде възнамерявате да заминете?		
	Основна извадка - общо за страната	Жители на сегрегирани квартали
Великобритания	15,4%	,0%
Испания	12,3%	13,3%
Германия	10,8%	15,0%
САЩ	9,2%	,0%
Гърция	9,2%	23,3%
Италия	7,7%	16,7%
Белгия	6,2%	1,7%
Кипър	4,6%	5,0%
Франция	3,1%	6,7%

За разлика от намеренията за миграция, предишният опит в чужбина засяга доста повече българи. Въпросът за престой в чужбина е зададен с уточнението "за повече от ТРИ месеца", за да могат да се разграничат командировки и екскурзии от пътуванията за по-продължително време с по-сериозни намерения. Почти всеки пети гражданин на страната (18,4%) е имал възможността да прекара извън граница повече от три месеца. Основна причина за емиграция, както за анкетираните в основната извадка, така и за населението на сегрегирани квартали, е свързана с работа.

Фиг.2 Каква беше ОСНОВНАТА цел на последния Ви престой в чужбина?

Като се вземат предвид и студентските бригади, които са друга специфична форма на труд, се оказва, че работата е основна причина за около 75% от анкетираните да прекарат над 3 месеца в чужбина. Събирането с член на семейството, който вече се е установил в друга страна, е втората по споменаване причина, но с многократно по-малка значимост. Открояват се шест държави, които са били посетени от най-голям брой Българи – Русия, Германия, Испания, Гърция, Великобритания и Италия. Традиционно западноевропейските държави, съседна Гърция и Русия са привлекателен център за голяма част от Българите.

Работата извън страната, обаче, е най-често неофициална и без подписан договор. Около 45% от анкетираните от основната извадка са работили по този начин, а процентът при жителите на

сегрегирани квартали е още по-висок – 63% от тях са работили в чужбина без официално подписано споразумение. Детайлният анализ показва, че високият дял на работилите "на черно" е в тясна връзка с вида на работата, която са вършили. Като цяло, в чужбина българите работят най-вече нискоквалифицирана работа – почти 35% са работили в областта на строителството, около 8% са заетите в селското стопанство. Чистачи, готвачи, сервитьори, берачи на плодове, домашни помощници – това са най-популярните професии сред работещите извън граница. Едно възможно обяснение на този факт е, че висококвалифицираните специалисти намират добре платена и удовлетворителна работа в страната, другото е, че веднъж заминали извън границите на България, тези специалисти не се връщат повече и не могат да бъдат обхванати от подобен род проучвания.

Семейството е основната причина, поради която хората се връщат обратно в България. Всеки трети завърнал се емигрант е предпочел родината заради близките си, докато приключването на договор за работа е върнала вкъщи 20,9% от анкетираните. Един от всеки десет заявява, че не е успял да намери подходяща работа извън страната.

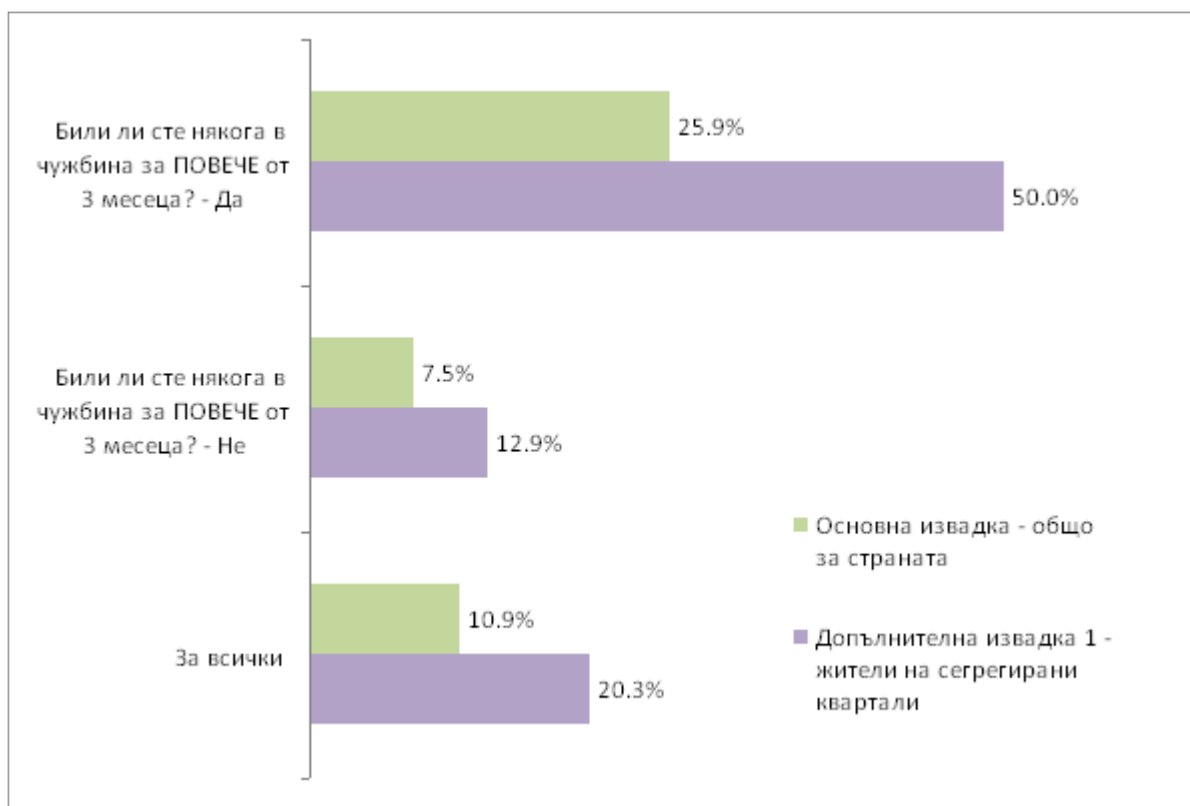

Фиг.3 Защо се върнахте в България?

Впечатление прави, че почти всеки трети жител на сегегриран квартал (27,5%), който е бил в чужбина, се е върнал временно и възнамерява да замине отново. Това корелира силно с това, че

като цяло нагласите за емиграция сред това население са значително по-високи от средните за страната. Носталгията, като общо понятие, е рядко посочвана като причина за завръщане в България: едва 7% от анкетираните в основната извадка и само 4% от тези в сегрегирани квартали страдат от мъка по родината. Българинът е привързан към семейството и близките си и те са аргумент да се завърне от странство, но "родината" се оказва твърде далечно понятие и не предизвиква чувство на липса.

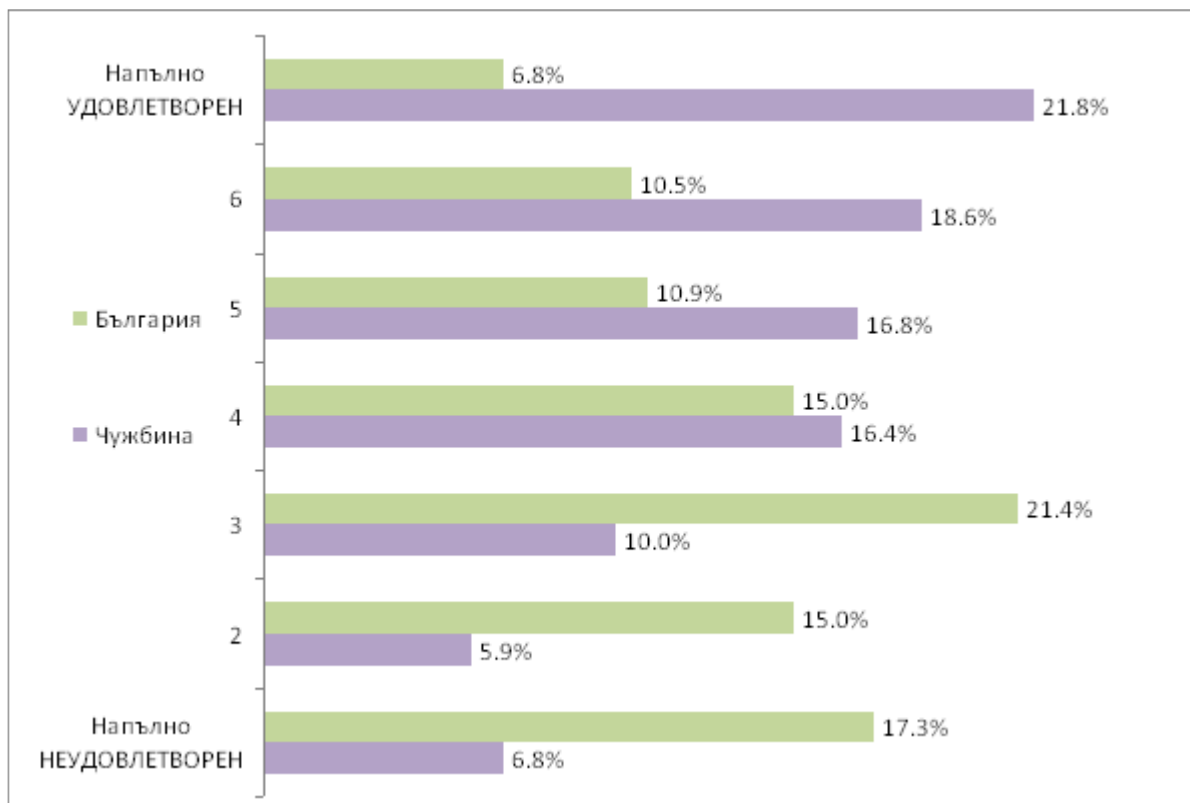
Резултатите от проучването показват, че тези, които са прекарвали в чужбина повече от три месеца от живота си, в по-голяма степен са склонни да се преместят отново, в сравнение с тези, които не са напускали пределите на страната. Всеки четвърти от анкетираните в основната извадка, който има предишен опит в чужбина е склонен да промени отново мястото, в което живее, при респондентите от сегрегирани квартали този дял е дори още по-голям.

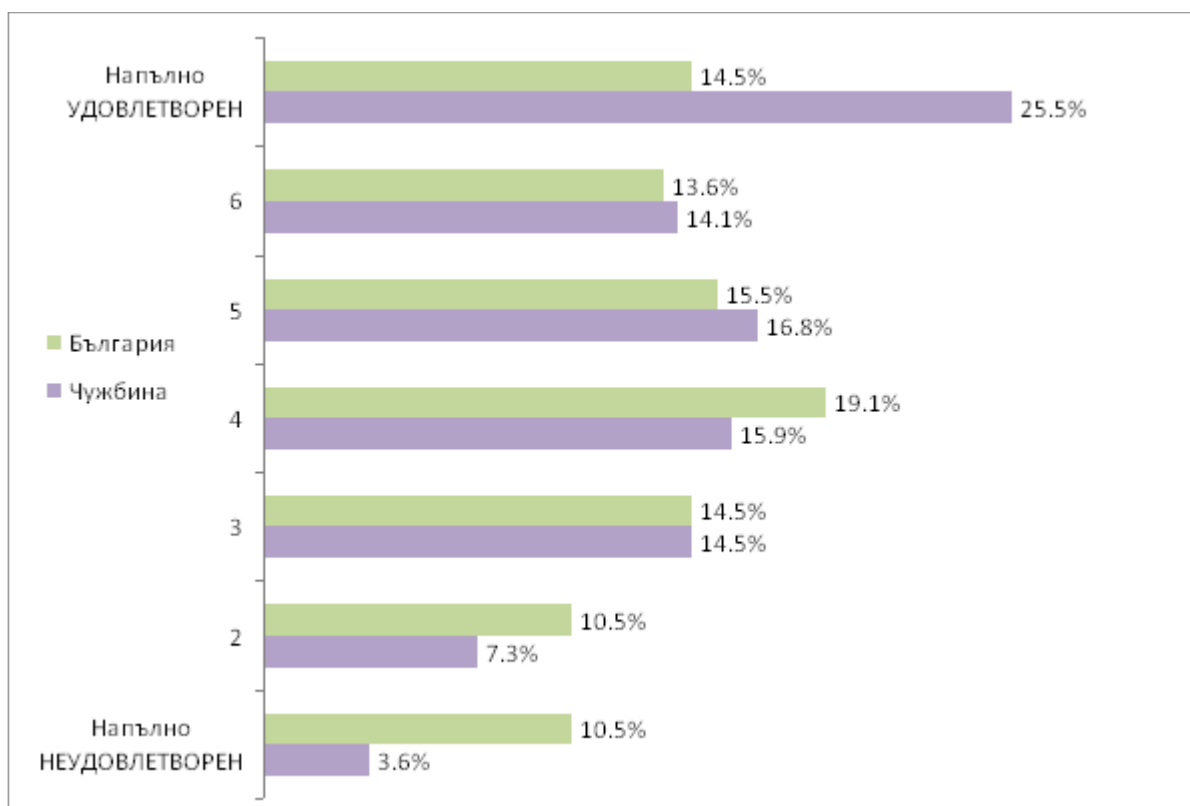
Фиг. 4 Заявилите желание да напуснат мястото, в което живеят в момента през следващата ЕДНА година

Едно възможно обяснение, че хората пребивавали за дълго извън страната са в по-голяма степен склонни да заминат отново, е че те са преодолели вече езиковите и емоционални бариери. Те, вероятно, са се научили да оцеляват в непозната среда и не се страхуват да се адаптират на ново място. От друга страна, тези хора се чувстват в много по-голяма степен удовлетворени от живота

си извън граница, отколкото от този в България. Данните показват, че най-много са се чувствали "напълно удовлетворени" от живота си в чужбина, както в професионален (21,8%), така и в личен план (25,5%). Тревожен е и фактът, че повечето от българите казват, че се чувстват по-скоро неудовлетворени в професионален план в собствената си държава и че "чужбина" им предлага по-добри възможности за реализация.

Фиг. 5 Удовлетвореност в професионален план, измерена по 7 степенна скала, където 1 е напълно неудовлетворен, а 7 е напълно удовлетворен

Фиг. 6 Удовлетвореност в личен план, измерена по 7 степенна скала, където 1 е напълно недовлетворен, а 7 е напълно удовлетворен

Като цяло, изследването на миграционните нагласи показва, че малка част от българите (5,4%) имат конкретни планове да заминат извън страната за повече от три месеца. Те се чувстват силно свързани със семейство и близки и биха се върнали в страната заради тях. Все пак, на фона на високата безработица, дълго продължаващата икономическа криза, ниския жизнен стандарт и непрекъснато поскъпващия живот, хората са склонни да променят местоживеенето си, за да търсят работа и по-добра реализация.

1 Детайлни анализи на заетостта от същото проучване могат да се видят в текста на Алексей Пампоров в същия брой на Политики.

2 Тези резултати са в пълен синхрон с резултатите от представително проучване, проведено от ИОО месец по-късно : http://politiki.bg/?cy=222&lang=1&a0i=223804&a0m=readInternal&a0p_id=870